

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

समाजकल्याण विभागातील मागासवर्ग शाखेतील अधिका-यांकरिता विभागीय परीक्षा

मुंबई, मंगळवार, दिनांक २२ जानेवारी २०१९

[वेळ : सकाळी १०-०० ते दुपारी १-००]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक १

बॉम्बे सिव्हिल सर्व्हिसेस रुल्स, वगैरे.

(पुस्तकांसह)

- सूचना.**—(१) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (२) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तदनंतर) सोडवल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.
- (३) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.
- (४) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
- (५) उत्तराचे पुष्ट्यर्थ प्राधिकार देणे आवश्यक आहे.
- (६) प्राधिकाराची केवळ नक्कल केल्यास गुण दिले जाणार नाहीत.

	गुण
१. टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :—	२०
(अ) प्रसूती रजा	
(ब) सेवाभिलेख	
(क) कायम प्रवास भत्ता	
(ड) धारणाधिकार	
(इ) मत्ता व दायित्व विवरणपत्र.	
२. (अ) अनर्जित रजा म्हणजे काय ते सांगून त्याबाबतच्या तरतुदी स्पष्ट करा.	१०
(ब) निवृत्तीवेतन मिळण्यासाठी सामान्य अटी व शर्ती कोणत्या ?	१०
३. (अ) ठेव सलग्न विमा योजनेच्या तरतुदी स्पष्ट करा.	१०
(ब) नियतवयमान निवृत्ती म्हणजे काय ? या प्रकारात निवृत्तीची तारीख कशी ठरवतात ?	१०
४. भविष्य निर्वाह निधीच्या वर्गणीदारास कोणकोणत्या कारणांसाठी (परतावा) अग्रिम मंजूर केले जाते ते सांगून अग्रिम रकमेच्या मर्यादा स्पष्ट करा.	२०
५. शासकीय कर्मचा-यांना देण्यात यावयाच्या शिक्षा कोणकोणत्या असतात ते सांगून त्यापैकी जबर शिक्षा देण्याची कार्यवाही सविस्तर स्पष्ट करा.	२०
६. कुटुंब निवृत्तीवेतन म्हणजे काय ते सांगून त्यासाठी असलेली कुटुंबाची व्याख्या स्पष्ट करा व त्यांच्या पात्रतेचे निकष सविस्तर स्पष्ट करा.	२०

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR BACKWARD CLASS WING
OFFICERS OF SOCIAL WELFARE DEPARTMENT**

MUMBAI, TUESDAY, 22ND JANUARY 2019

[TIME—10-00 A.M. TO 1-00 P.M.]

(FULL MARKS—100)

PAPER I

BOMBAY CIVIL SERVICES RULES, ETC.

(With Books)

- N.B.*—(1) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
- (2) Candidates are expected to answer all the sub-questions of a question together, if sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be overlooked.
- (3) Answers are to be written in one language only either in *Marathi* or in *English*.
- (4) Attempt any *five* questions.
- (5) Authority must be quoted in support of your answer.
- (6) Indiscriminate copy of an authority will be discounted.

	Marks
1. Write short notes (any <i>four</i>) :—	20
(a) Maternity Leave	
(b) Service Record	
(c) Permanent Travelling Allowance	
(d) Lien	
(e) Assets and Liabilities Statement.	
2. (a) What do you mean by Leave-not-due ? Explain the provisions regarding this leave.	10
(b) What are the general terms and conditions for getting the pension ?	10
3. (a) What are the provisions regarding the Deposit Linked Insurance Scheme ?	10
(b) What do you mean by superannuation ? How the date of retirement is determined in this type ?	10
4. Explain the reasons for which (the refundable) advance is sanctioned from General Provident Fund and what are the limitation of amount ?	20
5. What are the punishments given to Government Servants ? Explain in detail the procedure for giving the major punishment.	20
6. What do you mean by Family Pension ? Describe in detail the definition for family and their eligibility criteria.	20

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

समाजकल्याण विभागातील मागासवर्ग शाखेतील अधिकाऱ्यांकरिता विभागीय परीक्षा

मुंबई, मंगळवार, दिनांक २२ जानेवारी २०१९

[वेळ : दुपारी २-३० ते सायंकाळी ५-३०]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक २

बॉम्बे फायनान्शियल रुल्स, वगैरे

(पुस्तकांसह)

- सूचना.**—(१) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (२) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तद्नंतर) सोडविल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.
- (३) प्रश्नांची उत्तरे **मराठी** वा **इंग्रजी** एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.
- (४) कोणतेही **पाच** प्रश्न सोडवा.
- (५) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण समासात दर्शविलेले आहेत.
- (६) पुस्तकातून सरसकट नक्कल केल्यास गुण कमी होतील.

	गुण
१. (अ) शासनाच्यावतीने रक्कम स्वीकारणाऱ्या व अशी रक्कम हाताळणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांनी कोणत्या कार्यपद्धतीचा अवलंब केला पाहिजे ?	१०
(ब) शासकीय लेख्यांचे पंचस्तरीय वर्गीकरण म्हणजे काय ? त्यातील सांकेतांक पद्धतीचे सविस्तर विवेचन करा.	१०
२. (अ) उप प्रमाणकांचा लबाडीने वापर होऊ नये म्हणून आहरण व संवितरण अधिकाऱ्याने कोणती खबरदारी घ्यावी ?	१५
(ब) स्थायी अग्रिमासंबंधी नियमांतील तरतुदी विशद करा.	५
३. वित्त विभागाकडून अर्थसंकल्पिय अंदाजांची छाननी करताना कोणते निकष लावले जातात ? अर्थसंकल्पिय अंदाजास वित्त विभागाकडून अंतिम रूप कसे दिले जाते ?	२०
४. शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या निष्काळजीपणामुळे शासनास झालेल्या नुकसानीची जबाबदारीची अंमलबजावणी करण्यासाठी कोणते सर्वसाधारण नियम आहेत ?	२०
५. (अ) लेखा परीक्षा आक्षेपांचा निपटारा करण्याबाबतची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.	१०
(ब) भारतीय लेखा परीक्षा विभागाकडून निरीक्षण करण्यात यावयाचे लेखाविषयक अभिलेख सांभाळून ठेवणे व नष्ट करणे याविषयीचे नियम स्पष्ट करा.	१०
६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :—	२०
(अ) वित्त आयोग	
(ब) मुदतबाह्य मागण्या	
(क) मुख्य अर्थसंकल्पिय प्रकाशने	
(ड) शासकीय हानीचे निर्लेखन	
(इ) आकस्मिक खर्चाची नोंदवही	
(फ) प्रतिस्वाक्षरीत आकस्मिक खर्च.	

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR BACKWARD CLASS WING
OFFICERS OF SOCIAL WELFARE DEPARTMENT**

MUMBAI, TUESDAY, 22ND JANUARY 2019

[TIME—2-30 P.M. TO 5-30 P.M.]

(FULL MARKS—100)

PAPER II

BOMBAY FINANCIAL RULES, ETC.

(With Books)

- N.B.*— (1) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalized.
- (2) Candidates are expected to answer all the sub-questions of a question together, if sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be overlooked.
- (3) Answers are to be written in one language only either in *Marathi* or in *English*.
- (4) Attempt any *five* questions.
- (5) Marks for each question are indicated in the margin.
- (6) Indiscriminate copying of an text will be discounted.

	Marks
1. (a) What procedure should be adopted by the Government servants receiving and handling money on behalf of Government ?	10
(b) What is five tier classification of Government accounts ? Explain regarding codification in Government account.	10
2. (a) What precautions the drawing and Disbursing Officer should take for prevention of the fraudulent use of sub-vouchers ?	15
(b) State the provisions in rule regarding permanent advance.	5
3. Finance Department scrutinises budget estimates on the basis of which criterias ? How Finance Department finalizes the budget estimates ?	20
4. What are the general rules for enforcement of responsibility for losses sustained by Government through fraud or negligence of Government servants ?	20
5. (a) What is the procedure for disposal of audit objections ?	10
(b) What are the rules regarding the distructions of accounts records pertaining to the accounts audited by the Indian Audit Department ?	10
6. Write short notes (any <i>four</i>) :—	20
(a) Finance commissions	
(b) Time-barred claims	
(c) Main budget publications	
(d) Write-off of losses	
(e) Register of contingent register	
(f) Countersigned contingencies.	

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

समाजकल्याण विभागातील मागासवर्ग शाखेतील अधिका-यांकरिता विभागीय परीक्षा

मुंबई, बुधवार, दिनांक २३ जानेवारी २०१९

[वेळ : सकाळी १०-०० ते दुपारी १-००]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक ३

भारतीय वन अधिनियम, वगैरे

(पुस्तकांसह)

सूचना.—(१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण उजवीकडील बाजूस दर्शविलेले आहेत.

(३) केवळ नक्कल करण्याच्या उद्देशाने केलेले कार्य ग्राह्य घरले जाणार नाही.

(४) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.

(५) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तदनंतर) सोडविल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.

(६) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.

१. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :—

(अ) वन उत्पादने

(ब) जिल्हा परिषद अध्यक्षाचे अधिकार व त्याची कार्ये

(क) ग्रामनिधी

(ड) भूसंपादनाबाबत आक्षेपांची सुनावणी

(इ) गावाच्या विभागणीचा परिणाम.

२. (अ) इमारती लाकडांवरील व इतर वन उत्पादनांवरील शुल्काबाबत तरतुदी स्पष्ट करा. १०

(ब) पंचायत समितीचे अधिकार व तिची कार्ये स्पष्ट करा. १०

३. (अ) भूमि संपादन अधिनियम, १८९४ अन्वये भरपाई रक्कम निश्चित करताना कोणत्या गोष्टी विचारात घेतल्या जातात ? १०

(ब) भारतीय वन अधिनियम, १९२७ अन्वये राखीव वनाबाबतच्या तरतुदी विशद करा. १०

४. (अ) सरपंच किंवा उप सरपंच यांच्यावरील अविश्वासाच्या ठरावाबाबत कार्यपद्धती स्पष्ट करा. १०

(ब) भूमि संपादन अधिनियम, १८९४ अन्वये भरपाई प्रदान करण्याबाबत तरतुदी सविस्तर स्पष्ट करा. १०

५. (अ) मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ अन्वये पंचायतीने कर व फी बसविण्याबाबत तरतुदी थोडक्यात स्पष्ट करा. १०

(ब) आयुक्तांचे जिल्हा परिषदांवरील नियंत्रण, देखरेख व त्यांनी जिल्हा परिषदेच्या सभा १०

बोलविणे याबाबतच्या तरतुदी स्पष्ट करा.

[उलटून पहा]

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR BACKWARD CLASS WING
OFFICERS OF SOCIAL WELFARE DEPARTMENT**

MUMBAI, WEDNESDAY, 23RD JANUARY 2019

[TIME—10-00 A.M. TO 1-00 P.M.]

(FULL MARKS—100)

**PAPER III
INDIAN FOREST ACT, ETC.**

(With Books)

- N.B.*—(1) Answer any *five* questions.
 (2) Marks for each questions are indicated in the margin.
 (3) Indiscriminate copying of an authority will be discounted.
 (4) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
 (5) Candidates are expected to answer all the sub-questions of a question together, if sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be overlooked.
 (6) Answers are to be written in one language only, either in *Marathi* or in *English*.

	Marks
1. Write short notes (any <i>four</i>) :—	20
(a) Forest Produce	
(b) Duties and Responsibilities of Chairman of <i>Zilla Parishad</i>	
(c) Village Fund	
(d) Hearing of objections to Land Acquisition	
(e) Effect of Division of Village.	
2. (a) Discuss the provisions of the duty on the Timber and other Forest Produce.	10
(b) Explain the powers and duties of <i>Panchayat Samiti</i> .	10
3. (a) What are the factors to be considered for determination of compensation under the Land Acquisition Act ?	10
(b) Explain the provision of protected forests under the Indian Forest Act, 1927.	10
4. (a) Explain the procedure of Motion of No Confidence against the <i>Sarpanch</i> or <i>Upa-Sarpanch</i> .	10
(b) Explain in detail the provisions of Payment of Compensation under the Land Acquisition Act, 1894.	10
5. (a) Explain the provisions of Levy of taxes and fees by <i>Panchayats</i> according to the Bombay Village Panchayats Act, 1958.	10
(b) Explain the powers of Commissioner with reference to supervision, monitoring and meetings of <i>Zilla Parishad</i> .	10

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

समाजकल्याण विभागातील मागासवर्ग शाखेतील अधिका-यांकरिता विभागीय परीक्षा

मुंबई, बुधवार, दिनांक २३ जानेवारी २०१९

[वेळ : दुपारी २-३० ते सायंकाळी ५-३०]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक ४

महाराष्ट्र को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीज ॲक्ट, वगीरे

(पुस्तकांशियाय)

- सूचना.—(१) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (२) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तदनंतर) सोडविल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.
- (३) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.

गुण

१. नागरी हक्क संरक्षण कायदा, १९५५ अंतर्गत अस्पृश्यतेच्या कारणांवरून उद्भवणा-या निःसमर्थता लादणे व त्या अनुषंगिक अपराधांबाबत असलेल्या महत्त्वाच्या तरतुदी स्पष्ट करा. १५

किंवा

अनुसूचित जाती जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) कायद्यातील अत्याचार पिडितांच्या पुनर्वसनासाठी जिल्हा प्रशासनाने करावयाच्या उपाययोजना नमूद करून देय अर्थसहाय्याच्या तरतुदी (प्रमाणके) यांची माहिती द्या.

२. महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० अंतर्गत सहकारी संस्थेचे सभासद कोणास होता येते ? या कायद्या अंतर्गत सभासद दाखल करून घेण्याबाबतची कार्यपद्धती विशद करा. १५

किंवा

महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० खालील परिसमापकाची नियुक्ती व त्यांचे अधिकारांबाबतच्या तरतुदींची माहिती द्या.

३. मागासवर्गीय सहकारी औद्योगिक संस्थांना अर्थसहाय्य देण्याची योजना सांगून या योजनेचे मूल्यमापन करा. १०
४. विमुक्त जाती, भटक्या जमातींच्या समस्या व त्या निवारणासाठीचे शासनाचे कार्यक्रम व योजनांची माहिती द्या. १०
५. अस्पृश्यता निर्मूलनार्थ राबविण्यात येणा-या राज्य व केंद्र शासनाच्या विविध योजना व त्यांच्या अंमलबजावणीबाबत माहिती द्या. १०
६. अंध व मूकबधिर व्यक्तींच्या समस्यांबाबत चर्चा करा व त्यांच्या पुनर्वसन योजनांची माहिती द्या. १०
७. महाराष्ट्र राज्याची वार्षिक योजना सन २०१७-१८ अंतर्गत अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठीच्या तरतुदी व कार्यक्रमांची माहिती द्या. १०

८. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणतेही चार) :-

- (अ) महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्ग आयोग.
- (ब) गृहनिर्माण सहकारी संस्था व मागासवर्गीयांच्या सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना अर्थसहाय्य देण्याची योजना.
- (क) शासनाचा थेट / सरळ लाभ हस्तांतरण कार्यक्रम (घोरण) (DBT).
- (ड) सामाजिक न्याय विभागाचा प्रसिद्धी व प्रचार कार्यक्रम.
- (इ) सहकारी संस्थांचे लेखा परिक्षण.
- (फ) सामाजिक न्याय दिवस—२६ जुलै.

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR BACKWARD CLASS WING
OFFICERS OF SOCIAL WELFARE DEPARTMENT**

MUMBAI, WEDNESDAY, 23RD JANUARY 2019

[TIME—2-30 P.M. TO 5-30 P.M.]

(FULL MARKS—100)

PAPER IV

MAHARASHTRA CO-OPERATIVE SOCIETIES ACT, ETC.

(Without Books)

- N.B.*— (1) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalized.
- (2) Candidates are expected to answer all the sub-questions of a question together, if sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be overlooked.
- (3) Answers are to be written in one language only either in *Marathi* or in *English*.

	Marks
1. Write the important provisions under the protection of Civil Right's Act, 1955 regarding the enforcement of disabilities and offences arising from the practice of untouchability.	15
OR	
State the measures to be taken by the district administration and norms for the relief amount to the victims of atrocities under the SC, ST (Prevention of Atrocities) Act, 1989.	
2. Who can become a member of a Co-operative Society under Maharashtra Co-operative Societies Act, 1960 ? Write the procedure to be followed for admission of members.	15
OR	
State the provisions for the appointment of Liquidator and powers of liquidator under the Maharashtra Co-operative Societies Act, 1960.	
3. Write in detail and evaluate the scheme of "Financial Assistance to Backward Class Co-operative Industrial Societies."	10
4. State the problems of Vimukta Jatis or Denotified Tribes and Nomadic Tribes and remedial programmes of the Government.	10
5. State in detail schemes and programmes of Government for removal of untouchability.	10
6. Discuss the problems of visual impaired (blind) and hearing impaired and the schemes for their rehabilitation.	10
7. Write in detail the programmes and financial provisions of Scheduled Caste sub-plan, under the Annual Plan 2017-18 of the Government of Maharashtra.	10

8. Write short notes on the following (Any four) :—
- (a) Maharashtra State Other Backward Class Commission.
  - (b) Housing Co-operative Societies and the scheme for the Financial Assistance to the Backward Class Co-operative Housing Societies.
  - (c) Social awareness and publicity programme of the Social Justice Department.
  - (d) Direct benefit transfer policy of Government.
  - (e) Audit of Co-operative Societies.
  - (f) 26th July—Social Justice Day.
-